

ONLUS

**l'Albero
della Vita**

PROGETTI D'AMORE
PER I BAMBINI

meet لقاء
More Equal
Europe Together

Co-funded by the European Union's Rights,
Equality and Citizenship Programme (2014-2020)

MEET

More Equal Europe Together

Наръчник на ЕС за превенция на ислямофобията към жени и момичета

Other European partners:

Lab 80 film

pistes solidaires

Този наръчник е изработен от

Libera Chiara D'Acunto
MEET координатор, Италия

С приноса на:

FEMYSO
Pour la Solidarité
Pistes Solidaires
Polish Migration Forum
Partners Bulgaria Foundation
Subjective Values Foundation

Проектът MEET е координиран от:

Fondazione l'Albero della Vita

Facebook: @albero.della.vita.onlus
Twitter: @alberodellavita
Instagram: @fondazionealberodellavita
Youtube

Контакти

Fondazione L'Albero della Vita Onlus
Via Vittor Pisani 13, 20124 Milano, Italy
T. +39 02 90751517
www.alberodellavita.org

Фондация "Партньори - България"

София 1164, ул. Якубица 2а, ап.13
www.partnersbg.org

This Manual has been elaborated as part of the Project MEET – More Equal Europe Together. Preventing Islamophobia against women & girls, coordinated by Fondazione L'Albero della Vita and co-funded by the Rights, Equality and Citizenship Programme of the European Union (2014-2020).

The content of this publication represents the views of the authors only and is their sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for the use that may be made of the information it contains.

Съдържание

ГЛАВА 1 - ВЪВЕДЕНИЕ

1.1	Защо е необходим проектът MEET?	4
1.2	Проектът: партньорство, цели и основни дейности	4
1.3	Резултати от проекта MEET.....	5
1.4	Методология и използване на наръчника	7

ГЛАВА 2 - ОБЩА И ОСНОВАНА НА ПОЛА ИСЛЯМОФОБИЯ

2.1	Дефиниции и концептуална рамка	8
2.2	Прояви на ислямофобия, основана на пола	10
	Стереотипи и заблуди за мюсюлманските жени & момичета: контранаратив.....	11
2.3	Проучване на ислямофобията срещу жени и момичета.....	12
	Въпроси за фокус група с мюсюлмански жени & момичета	14
	Въпроси за фокус група с немюсюлмани.....	14

ГЛАВА 3 - ИЗСЛЕДВАНЕ НА СИТУАЦИЯТА В ЕВРОПЕЙСКИТЕ СТРАНИ

3.1	Белгия.....	17
3.2	България.....	19
3.3	Франция.....	22
3.4	Унгария.....	23
3.5	Италия.....	26
3.6	Полша	28

ГЛАВА 4 - ПОЛИТИКИ

4.1	Правна рамка на ЕС.....	30
4.2	План за действие на ЕС срещу расизма	30
4.3.1	Препоръки за междуетропейска политика	31
4.3.2	Примери за ефективни инициативи за национална и местна политика	31

ГЛАВА 5 - РЕСУРСИ И ИНФОРМАЦИЯ

5.1	Полезни ресурси и изследвания	33
5.2	Ключови организации.....	34

ГЛАВА 1 – ВЪВЕДЕНИЕ

1.1 Защо е необходим проектът МЕЕТ?

Проектът МЕЕТ е резултат от осъзнаването, че проявите на ислямофобия в Европа са проблем, който трябва спешно да бъде решен. Престъпления от омраза и расистки атаки срещу мюсюлманските общности са докладвани в различни европейски страни, въпреки че по-голямата част от епизодите не се съобщават на властите, при което статистиката далеч не отразява реалната картина. Социалните медии засилват речта на омразата благодарение на анонимността и използването на фалшиви новини и лъжи.¹ В такъв контекст мюсюлманските жени и момичета страдат от множествена дискриминация, основана на различни признаци като пол, религия, етническа принадлежност, а когато носят забрадки, показват своята мюсюлманска принадлежност, и стават обект на дискриминация по още един признак.

Показателно е, че мюсюлманските жени обикновено са представяни стереотипно като монолитна група, вместо да са разглеждани като разнообразна и хетерогенна група. Стереотипният им образ е изобразяван в публичния дискурс или като потиснати жени или като опасни жени. Поддържането на такъв образ създава почва за дискриминация и насилие.²

Жените мюсюлманки в Европа срещат дискриминация при гостъпа до професионално обучение и заетост, както и на работното място. Мюсюлмански жени стават обект на ислямофобско насилие, особено, ако носят забрадки. Това става както офлайн, така и онлайн с реч на омразата. Подобно отношение може да доведе до трайно социално изключване на мюсюлманските жени и момичета в Европа.³

1.2 Проектът: партньорство, цели и основни дейности

Проектът МЕЕТ – *Заедно за повече равенство в Европа. Превенция на ислямофобията срещу жени и момичета*,⁴ е съфинансиран от Програма „Права, равенство и гражданство“ на Европейския съюз и включва 6 европейски държави (Белгия, България, Франция, Унгария, Италия и Полша) и 9 партньори:⁵

- Fondazione L'Albero della Vita (project coordinator)
- FEMYSO
- Lab 80 Film
- Partners Bulgaria Foundation
- Pistes Solidaires
- Polish Migration Forum
- Pour La Solidarité
- Progetto Aisha
- Subjective Values Foundation

1 Racism and discrimination in the context of migration in Europe, ENAR Shadow Report 2015-2016: https://ec.europa.eu/migrant-integration/sites/default/files/2017-05/shadowreport_2015x2016_long_low_res.pdf

2 ENAR, *Forgotten women: the impact of Islamophobia on Muslim women*, 2016: https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/forgottenwomenpublication_lr_final_with_latest_corrections.pdf

3 Пак там.

4 Изпълнението на проекта започна през септември 2019 и поради пандемията бе продължен до ноември 2021.

5 Повече за партньорите може да се прочете тук: <https://meet-project.alberodellavita.org/partners/>

Проектът има за цел да допринесе за превенция на ислямофобията срещу жени и момичета чрез:

- Овластяване на ключови участници както на местно, така и на европейско ниво, за изграждане на култура на толерантност и уважение. Необходимостта от постигане на взаимно разбирателство и диалог между различните заинтересовани страни е от съществено значение за осигуряването на достъп до основните права и равни възможности на всички граждани в едно европейско общество, особено на най-уязвимите.
- Насърчаване на представянето на позитивен разказ за мюсюлмански жени и момичета, насочено към младежи и младежки лидери. Младежите са основни участници, способни да развият критично мислене и да популяризират важността на разбиването на стереотипите.

Проектът работи на много нива, за да създаде европейско общество без дискриминация, в което никой не е изоставен и изолиран заради своята пола и религиозна принадлежност. Той насърчава сътрудничеството между публичните институции, религиозните общности, местните организации и младежта. По-специално, проектът работи за предотвратяване на прояви на дискриминация към мюсюлманската общност, за разграждане на стереотипите, за насърчаване на диалога и взаимното учене. Особено внимание е отделено на ангажиране на младите хора и насърчаване на тяхното критично мислене. Решаваща е ролята на образованието в неформална среда, явяваща се като крайъгълен камък за изграждането на приветливо, толерантно и мултикултурно европейско общество.

Основните дейности по проекта са следните:

- Създаване на местни обсерватории за наблюдение на проявите на ислямофобия, расизъм и дискриминационни действия и за развитие на планове за действие, съвместно и в полза на местни власти;
- Видео лаборатория и обучение по дебати за млади хора, които се представят като защитници на равенството и справедливостта;
- Застъпнически дейности, насочени към ангажиране на европейски институции за прилагане на правната рамка на ЕС;
- Провеждане на кампания за борба с ислямофобията срещу жени и момичета.

1.3 Резултати от проекта МЕЕТ

В тази част споделяме някои от основните резултати на проекта, с цел да се споделят, създадени от партньорите инструменти за превенция и борба с ислямофобията срещу жени и момичета. Като част от работната програма на проекта, наречена „Да ускорим колективните действия в Европа“, във всяка от 6-те страни бяха създадени местни обсерватории за наблюдение на ислямофобия. Тези по същество консултативни съвети, ангажираха ключови заинтересовани страни със задачата да наблюдават актове на дискриминация и расизъм срещу мюсюлмански жени и момичета. Всяка от шестте обсерватории в шестте държави участва в пет срещи. Изготвен бе план за действие за превенция на ислямофобията на местно ниво като бе обърнато внимание на основните причини за дискриминационни практики и бе предложено да се направят конкретни стъпки за постигане на интеграция и равенство за мюсюлманските жени и момичета. Планът бе представен и на местни власти във всяка една държава – участник в проекта.

Проведено бе проучване на ислямофобията срещу жени и момичета, резултатите от което са описани в глава 2.3. Във всяка страна - партньор бяха проведени две фокус групи с общо над 120 участници, за да се проучи нивото на дискриминация, насочена

към мюсюлманските жени и да се изследва възприятието на мюсюлманските жени в обществото.⁶

В шестте страни партньорите проведоха общо 13 социални събития с цел насърчаване на диалога и социалното сближаване между общностите. Подобни събития, провеждани както офлайн, така и онлайн (поради пандемията) се организираха във вид на виртуални обиколки, готварски сесии, пътувания в планината, пикници в парка и др.

На ниво Европейски съюз проектът активира застъпническа дейност, насочена към членове на Европейския парламент (ЕП) и към ключови заинтересовани страни от ЕС като по този начин пренесе дискусията, започната на местно ниво, до европейското. По-специално, някои евродепутати подписаха съвместно изявление, в което се ангажираха с прилагането на правната рамка на ЕС и с насърчаване на приемането на директива на ЕС, която да запълни празнината в правната защита от дискриминационни действия във всички области, основани на религия, сексуална ориентация, възраст и увреждания.

Като част от застъпническите действия на Проекта е изготвен и инструментариум за застъпничество за превенция на ислямофобията. Изработени бяха указания как да се изгради стратегия за застъпничество.⁷

На 21 септември 2021 г. в Брюксел, в Европейският ген срещу ислямофобията, се проведе среща и дискусия за политиката на ЕС за превенция на дискриминацията. Поканени бяха представители на европейския парламент и други ключови фигури.

Една от дейностите на проекта бе посветена на превенцията на ислямофобията сред младите хора („Превенция на ислямофобията сред младите хора“). Във всяка от шестте страни бяха ангажирани млади хора на възраст 12-18 години, мюсюлмани и немюсюлмани. С помощта на експерти, оператори, режисьори и сценаристи, младежите бяха въведени в техники за разказване на истории чрез кратки филми. Заснети бяха жени и момичета, които споделиха с младежите своите истории и преживявания и се съгласиха да бъдат заснети и да станат основни герои на младежките видео филми. Така младите хора слушаха истории от първа ръка и бяха насърчени да разсъждават за стереотипите и предразсъжденията, пред които са изправени мюсюлманските жени и момичета. Чрез своите филми младежите създадоха контра - наратив, с който да се противопоставя на ислямофобията.⁸ Младежите, които участваха във видео лабораториите в шестте държави, създадоха уникални епизоди, които бяха разпространени като европейски уеб сериал.⁹

Във всяка от шестте държави младежите участваха в образователна програма „Дебати“, насочена към развиване на умения за общуване, водене на спорове, диалог и публично обсъждане. Някои от младежите станаха активни разпространители на езика на толерантността, като се превърнаха в Защитници на справедливостта и застанаха срещу расизма и ислямофобията, насърчавайки положителния разказ в социалните медии.

Освен това в страните партньори бяха организирани уебинари за изграждане на капацитет на младежки организации, с цел насърчаване на активен ангажимент от

6 Анализът на изследването по проекта MEET е налично тук: https://meet-project.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2021/11/FADV_Survey-analysis-report.pdf

7 Наръчникът за застъпничество, изработен по проекта MEET може да бъде намерен на следния линк: <https://meet-project.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2021/10/Advocacy-Toolkit.pdf>

8 Виж Глава 2.2 за списък на стереотипите по отношение на мюсюлманските жени и момичета, развити по време на проекта, с цел дискусия с млади хора и разпространение на позитивен контра – наратив.

9 Европейските епизоди, резултат от Видеолабораториите в шестте държави, могат да бъдат видяни в Ютуб канала на проекта MEET: <https://www.youtube.com/c/MEETProjectEU>

страна на други млади хора в борбата срещу мюсюлманската омраза. Освен това беше изготвен документ, съдържащ насоки за подкрепа на младежки организации и групи при повишаване на осведомеността срещу рисковете от ислямофобията и в изграждането на конкретни действия за противодействието ѝ.¹⁰

И накрая, като част от работния пакет „Увеличаване на кампанията за противодействия“, кампания за противодействия, наречена „Поглед отвъд предразсъдците“, насочена към предотвратяване на ислямофобията чрез деконструиране на стереотипите, беше популяризирана в 6-те държави, насочена към младежта, както и към широката общественост. Кампанията стартира с видео, илюстрирано от карикатуристката Такуа Бен Мохамед, графичен журналист и илюстратор, която с комикси и ирония избра да говори за интеграция и диалог между културите, като по този начин се бори с дискриминацията, свързана с решението ѝ да носи воала. В рамките на кампанията беше популяризирана уеб поредицата на ЕС, създадена от младежите, ангажирани в проекта.

1.4 Методология и използване на ръководството

Първата глава е уводна и обяснява защо е необходим проектът MEET и защо е важно да се занимава с проблемите на ислямофобията, особено ислямофобията срещу жените и момичетата. Представен е самият проект, партньорството, целта и начинът на изпълнение на проекта. Разгледани са резултатите от проекта към ноември 2021 г.

Глава 2 е посветена на съдържанието на проекта, свързан с ислямофобия по отношение на жени и момичета. Представя се концепцията за ислямофобия (2.1), специфични прояви на ислямофобия срещу жени и момичета (2.2), подкрепени от някои данни. Представен е списък на основните стереотипи и погрешни схващания спрямо мюсюлманските жени, разработени в рамките на проекта (2.2), както и проучване, проведено като част от проекта, върху ислямофобията срещу жените и момичетата (2.3).

Третата глава е посветена на ситуацията в страните – участнички в проекта. Представя се информация и данни за ислямофобията като цяло и тази, обусловена от пола със специален фокус върху законодателството и практиките, засягащи жените и момичетата, действията за предотвратяване на дискриминацията и борбата с проявите ѝ. Анализите са направени от партньорите на проекта. Принос имат и членовете на местните обсерватории по ислямофобията и участниците във фокус групите, които са сред дейностите по проекта.

Съдържанието на глави 4 и 5 е принос от партньора FEMYSO, който се занимава с политически интервенции и предоставя ресурси и информационни инструменти.

Това ръководство е предназначено за организации на гражданското общество, младежки организации и активисти за правата на човека, борещи се срещу расизма и дискриминацията. Представя се информация за ислямофобията и по-специално ислямофобията, обусловена от пола, за да подкрепи активистите в тяхната работа по предотвратяване и борба с ислямофобията като нарушение на правата на човека чрез повишаване на осведомеността, насърчаване на историите, показващи контра наратив на стереотипите и проектиране на действия за противодействие на всички форми на дискриминация. Чрез проекта MEET се предлагат приложими действия и програми, както и се предоставят информация за проблема в шестте страни, партньори, които могат да бъдат от полза на граждански организации и активисти, работещи в тази област.

¹⁰ Английската версия на Ръководството може да се намери на линк: https://meet-project.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2021/11/FADV_LineeGuida_Meet_EN.pdf

ГЛАВА 2

ОБЩА И ОСНОВАНА НА ПОЛА ИСЛЯМОФОБИЯ

2.1 Дефиниции и концептуална рамка

Европейската мрежа срещу расизма ENAR определя ислямофобията по следния начин:

Мюсюлманите или тези, които се определят като мюсюлмани, страдат от дискриминация, стигматизация и изключване във всички области на живота като заетост, образование, професионално обучение, услуги и политическо участие, но също и от расисти тормоз и реч на омразата, особено в интернет. Ислямофобията е специфична форма на расизъм, която трябва да бъде преодоляна.¹¹

Runnymede предоставя както кратко определение на ислямофобията като „антимюсюлмански расизъм“, така и по-дълго, което се основава на дефиницията на ООН за расизъм като цяло:

Ислямофобията е всяко изолиране, изключване или налагане на ограничения спрямо мюсюлманите (или тези, които се смятат за мюсюлмани), което има за цел или ефект да премахне или накърни признаването, ползването или упражняването на равни начала на човешките права и основните свободи в политическата, икономическата, социалната, културната или всяка друга област на обществения живот.¹²

¹¹ <https://www.enar-eu.org/Islamophobia>

¹² Farah Elahi and Omar Khan, Introduction: What is Islamophobia?, p. 7, Islamophobia: Still a challenge for us all, a 20th anniversary report, edited by Farah Elahi and Omar Khan, Runnymede, 2017: <https://www.runnymedetrust.org/uploads/Islamophobia%20Report%202018%20FINAL.pdf>

Както показват последните проучвания, нетолерантността и дискриминацията срещу мюсюлманите са трайни явления в европейските общества, където мюсюлманите често се свързват с тероризъм и екстремизъм и присъствието на мюсюлмански общности често се възприема като заплаха за националната идентичност, което води до престъпления от омраза срещу тях.¹³

Докладвани са много факти и доказателства за неблагоприятните възгледи за мюсюлманската имиграция в Европа. Има демонстрация на обществено противопоставяне на по-нататъшната миграция от мюсюлмански страни, както и демонстрация на това как броя на мюсюлманското население е значително надценено.¹⁴

Омразата към мюсюлманите е подклаждана от медии и политически дискурси. Висок процент ислямophobic атаки в повечето Европейски страни се извършват чрез интернет като социалните медии засилват речта на омразата, разчитайки на анонимност и използване на фалшиви, лишени от основание и доказателства новини. Резултатите от мониторинга на прилагането на Кодекса за поведение на Европейската комисия по отношение на противодействие на речта на омразата онлайн показват, че омразата към мюсюлманите, заедно с ксенофобската омраза към бежанци и мигранти, редовно се нарежда начело в списъка на най-разпространените причини за непоносимост и нетолерантност.¹⁵

Както беше подчертано във второто проучване на Европейския съюз за малцинствата и дискриминацията („Мюсюлманите: избрани констатации“), което изследва опита на повече от 10 500 самоидентифициращи се мюсюлмански имигранти и техните потомци в 15 държави - членки на ЕС, мюсюлманите се сблъскват с дискриминация в различен контекст и особено когато търсят работа, по време на работа, както и когато се опитват да получат достъп до обществени или частни услуги.¹⁶

Името, цветът на кожата и носенето на религиозни символи като забранка може да предизвика дискриминация и тормоз, както е подчертано от проучването.¹⁷

Показателно е, че проблемът с ислямophobia в Европа не се отчита достатъчно. Въз основа на проучването EU-MIDIS, само един от 10 мюсюлмани съобщава за епизод на тормоз, мотивиран от омраза, пред полицията, на други организации или служби. В същото време, само 4% от всички мюсюлмани, които са били подложени на дискриминация, са съобщавали за инцидента на институции, като агенции за защита от дискриминация, органи за защита правата на човека или институция на омбудсман.¹⁸

Сред причините за несъобщаване е слабата осведоменост за съществуването на тези органи, както и недоволството от начина, по който полицията се е справила със случая. Показателно е, че основната причина да не докладват за инциденти, която мюсюлманите посочват е, че нищо няма да се промени или да се случи в резултат на съобщаването на случая.¹⁹

¹³ *European Islamophobia Report 2019*, edited by Enes Bayrakti and Farid Hafez, SETA: https://www.islamophobiaeurope.com/wp-content/uploads/2020/06/EIR_2019.pdf; *Eastern and Western European differ on importance of religion, views of minorities, and key social issues*, Pew Research Center, 2018: <https://www.pewforum.org/2018/10/29/eastern-and-western-europeans-differ-on-importance-of-religion-views-of-minorities-and-key-social-issues/>

¹⁴ *What do Europeans think about Muslim immigration?*, Chatham House, 2017: <https://www.chathamhouse.org/2017/02/what-do-europeans-think-about-muslim-immigration>; *Perils of perception 2018*, Ipsos MORI: <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2018-12/ipsos-mori-perils-of-perception-2018.pdf>

¹⁵ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT *Countering racism and xenophobia in the EU: fostering a society where pluralism, tolerance and non-discrimination prevail*, March 2019: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD\(2019\)110&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD(2019)110&lang=en) See also: *Fifth monitoring on the application of the Code of Conduct for countering illegal hate speech online*, European Commission Directorate General for Justice and Consumers, June 2020: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/codeofconduct_2020_factsheet_12.pdf

¹⁶ *EU-MIDIS II, Second European Union Minorities and Discrimination Survey, Muslims - Selected findings*, 2017: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-eu-minorities-survey-muslims-selected-findings_en.pdf

¹⁷ *Пак там.*

¹⁸ *Пак там.*

¹⁹ *Пак там.*

2.2 Прояви на ислямофобия, основана на пола

При този сценарий мюсюлманските жени и момичета в Европа са подложени на дискриминация на повече от една основа, което представлява така наречената множествена или междусекторна дискриминация.

Междусекторната дискриминация е ключов аспект на дискриминацията срещу мюсюлманските жени. От съществено значение, както отбелязва Агенцията за фундаментални права (FRA) е, че „агресирането на дискриминацията от гледна точка на една единствена основа не успява да обхване или да се справи адекватно с различните прояви на неравно третиране, с които хората могат да се сблъскат в ежедневието си живот“.²⁰

Мюсюлманските жени могат да бъдат дискриминирани въз основа на пол, религия, етническа принадлежност, греског и т.н. Когато мюсюлманските жени носят воал, те са още по-силно подложени на дискриминация, тъй като показват явно своята мюсюлманска принадлежност.

Агенцията за фундаментални права на Европейския съюз (FRA) съобщава в своите констатации, че мюсюлманските жени са по-склонни да страдат от дискриминация и тормоз, особено ако носят религиозни символи: повече от една трета от мюсюлманските жени, носещи забрадка или хиджаб на публично място, са изпитали неприятно оглеждане или обидни жестове през последната година преди проучването.²¹ Тогавашият еврокомисар по правосъдието, потребителите и равенството между половете изрази дълбока загриженост за тези резултати.²²

Стереотипите и предрасъдъците често са в основата на дискриминацията и насилието срещу хората с мюсюлманска вяра и това е особено вярно, когато става въпрос за мюсюлмански жени. Мюсюлманските жени са представени в медиите и се възприемат от широката общественост като покорни и в същото време самите те като носители на консервативно отношение към жените. Изследователката Лора Наваро заявява, че мюсюлманските жени са представени като „жертви на собствената си култура и заплахата за нашата“.²³

По-долу е даден списък на някои от стереотипите и погрешните схващания за мюсюлманските жени и момичета, който е разработен от координатора на проекта МЕЕТ, като се разчита и на резултатите от фокус групите на проекта. Списъкът е използван и по време на лабораториите за създаване на видеоклипове с младежта, ключова дейност на проекта МЕЕТ, в която се обсъждат съществуващите стереотипи за мюсюлманските жени и момичета и за насърчване на противопоставянето на тези стереотипи.²⁴

20 FRA (European Union Agency for Fundamental Rights), *Fundamental Rights Report, 2017*, p. 68: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-fundamental-rights-report-2017_en.pdf

21 EU-MIDIS II, p. 13.

22 Muslims in the EU: high levels of trust despite pervasive discrimination, FRA Press release, 21 September 2017: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/pr-2017-muslim-trust-despite-discrimination_en.pdf

23 L.Navaro, *Islamophobia and Sexism: Muslim Women in the Western Mass Media*, *Human Architecture: Journal of the Sociology of Self-Knowledge*: Vol. 8: Iss. 2, Article 10.

24 The list comes with some suggested readings: *Debunking myths on women's rights, Muslim women, feminism and Islamophobia in Europe*, publication within the ENAR Project "Forgotten Women: the impact of Islamophobia on Muslim women": https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/debunkingmyths_lr_final.pdf; Naaz Rashid, "Everyone is a feminist when it comes to Muslim women: Gender and Islamophobia", pp. 61-64, *Islamophobia: Still a challenge for us all, a 20th-anniversary report*, edited by Farah Elahi and Omar Khan, Runnymede, 2017:

<https://www.runnymedetrust.org/uploads/Islamophobia%20Report%202018%20FINAL.pdf>; *Islamophobia. The nature of anti-Muslim prejudice*, pp. 4-12, *Islamophobia: a challenge for us all*, Runnymede Trust, 1997: <https://www.runnymedetrust.org/companies/17/74/Islamophobia-A-Challenge-for-Us-All.html>

СТЕРЕОТИПИ И ЗАБЛУДИ ЗА МЮСЮЛМАНСКИТЕ ЖЕНИ И МОМИЧЕТА: КОНТРАНАРАТИВ

- Мюсюлманските жени и момичета са потиснати, покорни и нямат свобода**
Образът на мюсюлманката, който преобладава в публичния дискурс, е този на потиснатата и покорна жена без свобода. Вижте по-специално следните три стереотипа.
- Мюсюлманските жени и момичета са принудени да носят забрадка или бурка**
Въпреки че някои мюсюлманки са принудени да носят **бурка**, други избират да го носят по свое желание. Всяка жена, която го носи, има различна история. Съществува погрешно предположение, че покриването на тялото не може да бъде синоним на свобода. Носенето на бурка се интерпретира в контекста на контролирането на женското тяло. Принуждаването на жените да премахват грехи като бурка или хиджаб е също толкова насилствено, колкото и принуждаването им да се забулят. Освен това не всички мюсюлманки носят бурка или хиджаб.
- Мюсюлманските жени и момичета са необразовани и икономически зависими**
Много мюсюлмански жени са овластени и играят активна роля в своето общество, но това рядко е видимо. Патриархатът засяга мюсюлманските жени, както всички други жени по света и ги засяга не само в рамките на мюсюлманската общност, но и извън нея, в резултат на което причинява трудности в еманципирането и достъпа на жените до образование и работа.
- Мюсюлманските жени и момичета са погложени на домашно насилие, принудителен брак, насилие, основано на честта (honor based violence), генитално осакатяване на жени (female genital mutilations - FGM)**
Въпреки че има неразбиране на текстове в мюсюлманските духовни книги, които са използвани за оправдаване на домашното насилие, трябва да се каже, че насилието срещу жени е глобален феномен. Освен това, насилието, основано на „чест“ и осакатяването на женските полови органи погрешно се свързват с исляма, а принудителният брак е против ислямските принципи.
- Мюсюлманските жени и момичета са опасни, подкрепят насилието и тероризма**
Покриването на жените (с хиджаб и бурка в частност) поражда опасения за сигурността и се свързва с екстремизъм, което води до разглеждане на мюсюлманските жени като потенциални екстремисти.
- Мюсюлманските жени и момичета са консервативни**
Мюсюлманските жени не са всички консервативни и „изостанали“ само защото следват начин на живот, основан на религиозни ценности. Има различни тълкувания на исляма. Има мюсюлманки с прогресивни възгледи, които четат ислямските свещени текстове от гледна точка на жената и показват, че мюсюлманските жени могат да видят признаването на правата им в рамките на ислямската религия и разбирания (ислямски феминизъм).
- Мюсюлманските жени и момичета са чужденци/мигранти/бежанци**
Мюсюлманските жени не са непременно чужденци, мигранти или бежанци, каквито често се смятат за тях. Много от тях са родени в Европа и не познават друга родина.
- Мюсюлманските жени и момичета са монолитна група**
Признаването на разнообразието сред мюсюлманските жени и противопоставянето на опростеното говорене за тях, е от ключово значение за борбата с тяхната стигматизация.

Показателно е, че стереотипният образ на мюсюлманските жени в публичния дискурс е благодатна почва за актове на дискриминация и насилие срещу тях. Мюсюлманските жени често се представят монолитно, т.е. не ги разглеждат като разнообразна и хетерогенна група.²⁵

Както се подчертава в доклада на ENAR „Забравени жени“, „жените са първите, които плащат цената на ислямофобията в Европа“.²⁶

Всъщност в повечето страни те по-често от мъжете станат жертви на престъпления от омраза и реч на омразата, особено, ако носят забрадка.²⁷

Заетостта е една от основните области на дискриминация, тъй като жените мюсюлманки са обект на три вида наказания: наказания за пол, етнически наказания и религиозни наказания. Булото е допълнителна пречка при намирането на работа и задържането ѝ.²⁸

Както се подчертава в доклада на ENAR, мюсюлманските жени страдат от същите неравенства като другите жени (при заетостта и по отношение на словесното и физическо насилие), но те са усложнени от допълнителни фактори на (възприеманата) религия и/или етническа принадлежност, но много малко се прави за събиране на изчерпателни данни и справяне с тази пресечна форма на расизъм.²⁹

2.3 Проучване на ислямофобията срещу жени и момичета³⁰

В рамките на на проекта MEET беше проведено проучване на ислямофобията срещу жени и момичета, което допринесе за постигането на следните цели:

1. да насърчава на диалога и изграждането на коалиции между общностите в Европа;
2. да насърчава укрепването на правната рамка на ЕС за ислямофобията.

Проведени са две фокус групи във всяка от шестте страни, участващи в проекта. Едната фокус група беше насочена към мюсюлмански жени и момичета, а другата към немюсюлмани (жени и мъже), за да се изследва нивото на дискриминация, преживявана от мюсюлманските жени, както и тяхното възприемане в обществото.³¹

Основните области на изследване бяха следните:

1. Възгледи и мнения на мюсюлманските жени и момичета относно ислямофобията и дискриминацията, с акцент по-специално върху: дискриминация в училище, дискриминация на работното място, дискриминация сред гражданското общество;
2. Стереотипи, свързани с мюсюлмански жени и момичета и мозъчна атака как да ги деконструирате.

²⁵ ENAR, *Forgotten women*.

²⁶ *Women are the first to pay the price of Islamophobia in Europe*, ENAR Press release, 26 May 2016: <https://www.enar-eu.org/Women-are-the-first-to-pay-the-price-of-Islamophobia-in-Europe>

²⁷ ENAR, *Forgotten women*.

²⁸ *Там там*.

²⁹ *Там там*.

³⁰ *The MEET Survey analysis report is available at this link: https://meet-project.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2021/11/FADV_Survey-analysis-report.pdf*

³¹ *In Hungary the focus group with Muslim women and girls was split into two sessions in order to accommodate conflicting participant schedules. Additionally, SVF created an online survey in order to reach more people.*

Като част от насоките за фасилитатори във всяка страна – партньор по проекта, координаторът очерта набор от въпроси (виж по-долу), споделени с партньорите, с цел да се улесни събирането на отговори и изработването на анализа. Въпросите бяха прегледани и адаптирани според конкретния контекст. Фокус групите се провеждат между ноември 2019 г. и юни 2020 г. С избухването на пандемията дейността се премести онлайн, чрез използване на инструменти за видеоконферентна връзка, за да се гарантира безопасността на участниците. В някои случаи на участниците са изпратени въпросници. Имаше средно по 10 участници във фокус група, общо взема участие повече от 120 души от всички държави.³²

Координаторът на проекта МЕЕТ от фондация „Алебро де ла Вита“ събра докладите от изследването на партньорите от всички страни, за да направи общият анализ.

³² In addition to this, SVF has continued to collect responses to the online survey: 42 people participated in this survey (last update October 2020).

ВЪПРОСИ ЗА ФОКУС ГРУПИ С МЮСЮЛЮМАНСКИ ЖЕНИ И МОМИЧЕТА

1. Какво означава за вас ислямофобията?
2. Били ли сте (вие или хора, които познавате) някога жертви на дискриминационни действия в качеството ви на мюсюлмански жени/момичета? (какъв е вашият опит, чувства; има ли връзка с носенето на забрадка?)
3. Ако да, от какъв вид (например, обида, вербално нападение) и в какъв контекст (работно място, училище/университет, по улиците, в магазините, в социалните мрежи чрез език на омразата)? Ако не, какво би те притеснило, ако попагнете в такава ситуация?
4. Какви са причините за ислямофобията, според вас?
5. Кои са стереотипите за мюсюлманските жени, според вас?
6. Смятате ли, че националната образователна система помага за предаването на вашата култура и ценности? Смятате ли, че вашата култура и религия са уважавани в обществото?
7. Чувствате ли се свободни да изразявате мнението си в публичното пространство?
8. Какви са последствията от ислямофобията, според вас?
9. Какво според вас би могло да бъде полезно за борба с това явление? Какви са вашите идеи и усилия за промяна на настоящата ситуация (какви са възможните решения)?
10. Защо приехте да участвате в тази фокус група? Каква според вас би могла да бъде добавената стойност на такава фокус група във вашия контекст?

ВЪПРОСИ ЗА ФОКУС ГРУПИТЕ С НЕМЮСЮЛЮМАНИ

1. Какво означава за вас ислямофобията?
2. Били ли сте (вие или хора, които познавате) някога свидетели на дискриминационни действия срещу мюсюлмански жени/момичета? (какъв е вашият опит, чувства) Направихте ли нещо, когато това се случи?
3. Според вас с какъв вид (например обида, вербална атака и други) дискриминационни действия могат да се сблъскат мюсюлманските жени и момичета на работното място, в училище/университет, по улиците, в магазините, в социалните мрежи?
4. Какви са причините за ислямофобията, според вас?
5. Кои са стереотипите за мюсюлманските жени, според вас?
6. Смятате ли, че националната образователна система помага за предаването на ценностите на разнообразието, уважението между културите, както и задълбочени знания за исляма?

7. Какви са последствията от ислямофобията, според вас?
8. Какво според вас би могло да бъде полезно за борба с това явление? Какви са вашите усилия и идеи за промяна на настоящата ситуация (какви са възможните решения)?
9. Защо приехте да участвате в тази фокус група? Каква според вас би могла да бъде добавената стойност на такава фокус група във вашия контекст?
10. Смятате ли, че повече уважение към другите култури и религии може да донесе подобрение за цялото общество?
11. Бихте ли дали примери за положителния принос на мюсюлманите към обществото?

Основни констатации и заключения от анализа на проучването.

На въпроса какво означава ислямофобията за тях, и в двата типа фокус групи участниците вярват, че ислямофобията означава страх от исляма и че произтича от липсата на информация и знания за исляма, водещи до социално изключване. Показателно е, че в рамките на фокус групите на мюсюлманските жени, заедно с термина страх, се споменава и терминът омраза, като се подчертава, че това, което мюсюлманите и мюсюлманските жени изпитват, е по-голяма враждебност. С разпространението на фалшиви новини и реч на омразата, ролята на медиите и политическата пропаганда в подхранването на антимиюсюлманската омраза, се разглежда като ключова от участниците и в двата типа фокус групи. Интересното е, че при идентифицирането на причините за ислямофобията разговорът в рамките на фокус групите на немюсюлманите се фокусира също и върху проблема с миграцията и възприеманата заплаха за националната идентичност. Всъщност в някои страни политическата пропаганда подхранва омраза към ислямските общности и улеснява фалшивото припокриване между мюсюлмани и мигранти, като по този начин подкрепя уравнението: „Мюсюлманите са чужденци, които искат да нахлуят в страната ни и да изкривят нашата култура“.

По време на сесиите на фокус групите се появиха редица стереотипи и погрешни схващания относно мюсюлманските жени и момичета, които могат да бъдат обобщени по следния начин:³³

- Мюсюлманските жени и момичета са потиснати, покорни и нямат право на свобода
- Мюсюлманските жени и момичета са принудени да носят воал/забрадка
- Мюсюлманските жени и момичета са необразовани и икономически зависими
- Мюсюлманските жени и момичета са подложени на домашно насилие, принудителен брак, насилие, основано на честта (HBM), осакатяване на женски полови органи (FGM)
- Мюсюлманските жени и момичета са опасни, подкрепят насилието и тероризма
- Мюсюлманските жени и момичета са консервативни
- Мюсюлманските жени и момичета са чужденци/мигранти/бежанци
- Мюсюлманските жени и момичета са монолитна група.

По отношение на дискриминационните действия, които изпитват мюсюлманските жени и момичета, от двата типа фокус групи стана ясно, че те се извършват в публичното пространство като цяло, включително работното място, училищата и

³³ Този списък е съставен от координатора на проекта MEET въз основа на резултатите от фокус групите и с цел подготовка за работата във видеолaborаториите с млади хора, с които са дискутирани стереотипите по отношение на мюсюлманските жени и момичета и заедно са подготвени контра-разкази за борба с тези стереотипи.

университетите, спорта, обществените служби и съоръжения, улиците, магазините, обществения транспорт, социалните медуи, държавната пропаганда. Тези дискриминационни действия се случват предимно вербално.

Показателно е, че мюсюлманските жени, които носят забрадка, са по-често подложени на дискриминация, защото поради облеклото си са видимо мюсюлманки.

От фокус групите на мюсюлманските жени стана ясно, че по-голямата част от жените не се чувстват свободни да изразяват публично мнението си, както и че мюсюлманките трябва да оправдават своите действия и избор през цялото време.

Когато участниците са запитани дали националните образователни системи насърчават разнообразието и предават ислямската култура и ценности, и двата типа фокус групи разкриха как националните образователни системи на страните, участващи в проучването, са в дефицит в това отношение. Участниците заявяват, че има малко задълбочена информация за исляма в училищата, както и много негативни разкази, които проправят пътя за дискриминация в рамките на система, която продължава да разделя общностите, в резултат на което съществува разбирането за „те“ и „ние“.

Освен това в някои случаи мюсюлманските жени и момичета дори нямат достъп до образователната система. Това е в случаите, когато от тях се изисква да по принуда да свалят забрадката си, за да се присъединят към нея.

Какви са последиците от ислямофобията? Сред тях участниците споменават липсата на социално сближаване, затварянето към исляма и към мюсюлманите, както и ескалацията на дискриминацията и актовете на насилие.

По-специално, дискриминацията на ниво заетост беше подчертана и в двата типа фокус групи. Във фокус групите на мюсюлманските жени се споменава усещането за изолация, изпитвано от мюсюлманите, както и „ефектът на изненадата“, когато се разбере, че мюсюлманите може да имат важни позиции в обществото.

Засилването на стереотипите и експлоатацията на страховете на населението от някои политически партии са споменати в рамките на фокус групите на немюсюлманите. И накрая, когато става въпрос за борба с ислямофобията, във всички фокус групи участниците подчертаха колко са важни диалогът и прякото взаимодействие между мюсюлмани и немюсюлмани. Участниците се съгласиха, че срещите и взаимодействието може да помогне за разраждането на стереотипите за исляма и за мюсюлманите и по-специално за мюсюлманските жени.

Необходима е и промяна в начина, по който медиите представят исляма и мюсюлманите. Важно е да се подчертае положителният принос на мюсюлманите и мюсюлманските жени към обществото. Участниците във фокус групите на немюсюлманите дадоха редица примери за положителния принос на мюсюлманите към обществото.

От фокус групите стана ясно, че са необходими мерки в образователните системи за приемане на многообразието, както и насърчаване на способността на младите хора да мислят критично.

В заключение може да се каже, че проведените фокус групи бяха повод за споделяне на опит и чувства между участниците, за събиране на идеи как да се деконструират стереотипите и да се води борба с ислямофобията, особено тази по отношение на жените и момичетата. Особено съществена се очерта необходимостта от реални срещи между общностите и от взаимна подкрепа между жените.

ГЛАВА 3

ПРОУЧВАНЕ НА СИТУАЦИЯТА В ЕВРОПЕЙСКИТЕ СТРАНИ

3.1 Белгия

“Ислямофобията е явление, чието съществуване вече не може да бъде отречено: от въздействието му върху заетостта, достъпа до жилище или дори училище, до прояви на омраза като вандализъм срещу джамии - фактите са там, за да ни напомнят. Но трябва да се има предвид, че ислямофобията приема различни форми в различни части на света или в Европа”³⁴.

В района на Брюксел множество общности живеят рамо до рамо, включително различни мюсюлмански общности. Те обаче се оказват стигматизирани и подложени на различни стереотипи. Дотолкова, че хората интернализират дискриминацията, на която са жертви. Това може да се обясни със приетия предубеден образ на исляма и на мюсюлманите, предаван от медиите и подсилван от социалните мрежи. Неразбирането и дезинформацията се съчетават, за да подхранват предразсъдъците спрямо мюсюлманите, и по-специално към момичетата и жените, поради публичната видимост на техните религиозни вярвания, когато носят хиджаб.

Работата на организацията CRACIS³⁵ и проведените консултации в този контекст разкриха тревожен факт: образователната система в региона на Брюксел далеч не насърчава приобщаването и изглежда, че засилва съществуващите предразсъдъци чрез възприемане на едно относително Европа – центристко обучение. Обучението е базирано на прогресивните ценности като равенство, еманципация, свобода и секуларизъм. Налице е презумпция за несъответствие с тези ценности, щом става дума за мюсюлмани. Дори през година на много студенти, носещи хиджаб и желаещи да се запишат в университет в Брюксел е било отказано записване, въз основа на правилата на университета, забраняващи носенето на религиозни или философски символи.

В резултат на това тези кандидат - студенти подадоха иск за приемане на мерки, чрез които да се прекрати действието на тази забрана. В тази връзка, председателят на съда по това дело отправя въпрос към Конституционния съд на Белгия: дали указът от 31 март 1994 г. на белгийската френска общност, определящ неутралността на образованието, отговаря на членове 19, 23 и 24 от Конституцията, отнасящи се до свобода на религията, правото на живот в съответствие с човешкото достойнство и принципът за неутралност на образованието? Студентите твърдят, че регламентът представлява намеса в техните основни права, които не са предвидени в закона и че им пречи да продължат обучението си в съответствие с религиозните си убеждения³⁶.

Университетът и град Брюксел, като организационен орган, твърдят, че свободата на религията не е абсолютна свобода и че зачитането на принципа на неутралност може да изисква забрана за носенето на религиозни и философски символи в образователните институции. Конституционният съд реши, че конституционните текстове не забраняват на институциите да приемат свои наредби, за да гарантират правилното функциониране на образованието и реализацията на техния педагогически проект, според техните философски или религиозни разбирания.

³⁴ <https://www.bepax.org/publications/l-islamophobie-dans-le-champ-francophone.html>

³⁵ <https://www.pourlasolidarite.eu/fr/news/25-recommandations-pour-lutter-contre-l-islamophobie-sexiste>

³⁶ <https://droit-public.ulb.ac.be/port-du-voile-a-lecole-une-solution-typiquement-belge/>

Във Френската общност на Белгия декрет от 31 март 1994 г. е основополагащият текст, който затвърждава неутралността на образованието, но неутралността може да доведе до институционални мерки, които се предприемат с цел защита на общите ценности чрез приемане на специален регламент. Ето защо, забраната за носене на хиджаб във въпросния университет не беше определена като противоречаща на свободата на образованието. Множеството регулации, които насърчават „неутралността“ де факто водят до изключване на някои жени, които са възпрепятствани да продължат образованието си поради религиозните си убеждения.

Но тогава дали на жените студентки, носещи хиджаб, ще бъде отказано правото на образование? Докато Конституцията гарантира на всеки свобода на изповядване на религията публично и частно, а съдебната практика на Европейския съд по правата на човека постановява, че правото на религиозни убеждения е абсолютно, в същото време практиката показва, че правото на изповядване на религиозни убеждения подлежи на ограничения.

Следователно, доколкото законната разпоредба позволява, компетентният орган - в този случай университет, може да издаде вътрешни разпоредби, съдържащи конкретна забрана за носенето на религиозни или философски символи.

Налице е чувство за несправедливост от страна на мюсюлманските граждани, които са особено засегнати по отношение на регулациите, насочени към неутралността на образованието. Прилагането на тези разпоредби е насочено особено към хората от мюсюлманската религиозна общност и в по-малка степен към други религии. Потвърждават се различия в третирането на исляма в сравнение с други религиозни или философски вярвания.

“Защо не прилагаме конституционните разпоредби без неясноти или изключения? Защото, знаем, че забраната за носене на „символи на убежденията“ са насочени към мюсюлманите! Доказателството е, че моята директорка се разхожда с кръст на верижка, но без притеснения, защото според нея това е бижу”³⁷.

Жертвите, които съобщават за ислямофобия, са в по-голямата си част от белгийска националност. Призивът за докладване на случаи на ислямофобия направи възможно събирането на много свидетелства за дискриминация или обиди, отправени към белгийски граждани поради религиозните им убеждения. Много рядко се споменават случаи на насилие срещу чужденци в резултат от този призив към мюсюлманската общност във френско - говореща Белгия. Повечето изброени случаи на ислямофобия към белгийски граждани не са лишени от расистки подтекст. Няколко свидетелства, които говорят за обидни изказвания и дискриминация, се отнасят директно до произхода на жертвите.

“Има учители, които казват ясно пред директорката, че ако искаме да носим хиджаб навън, трябва да се върнем в страната си – и никой не реагира на това!”

Трудовата заетост също е един от секторите, в които се отбелязват факти на дискриминация, основана на религиозни убеждения (96 случая, регистрирани от Unia през 2019 г.) или основана на пол (332 случая, регистрирани от Института за равенство на жените и мъжете през 2019 г.). За разлика от образователния сектор, свързан с преподавателите, тези оплаквания се споделят почти поравно между жените, носещи хиджаб, и тези, които не носят. Припомнете си, че в областта на преподаването в образователната сфера, повече от 90% от докладваните случаи на дискриминация на жени идват от жени, носещи хиджаб. В професионалния сектор на по-широката трудова

³⁷ https://www.brudoc.be/opac_css/doc_num.php?explnum_id=830

заетост, докладваните случаи от жени, носещи хиджаб, са “само” в 58% от случаите. Хиджабът, но също така името и произходът на лицето са отчетлив фактор за дискриминация.

“Ние просто искаме да ни считат за белгийци, а не за чужденци, които искат да наложат религията на Мароко. Аз съм белгийка и моята религия е личен избор.”

По време на Брюкселската седмица на действията срещу омразата и ислямофобията (SBANI), организациите PLS и CRACIS обединиха усилията си, за да изготвят списък от 25 препоръки за властите в Брюксел въз основа на 7 теми и няколко наблюдения. Ето някои от тези препоръки:

- За да можем да действваме ефективно срещу дадено явление, е необходимо да го разберем и да създадем **ефективна система за събиране и наблюдение на данни**.
- Въпреки че вече има набор от закони относно дискриминацията, е **необходимо да се подобрят разпоредбите**, за да се работят за повече **равенство на практика**, а не само теоретично равенство.
- Образователната система в региона на Брюксел трябва да бъде преосмислена и фокусирана върху **межкултурното взаимодействие**, разбиране и толерантност.
- В един от секторите, в които дискриминацията, основана на религиозни убеждения, е най-голяма, а именно трудовата заетост, е препоръчително компаниите и техните служители да бъдат запознати с този проблем.
- Осъзнаването на проблема от всички групи от обществото в Брюксел (граждани, мениджъри, публични и частни служби, и всички групи) е от съществено значение за ефективната борба срещу ислямофобията спрямо мюсюлманските момичета и жени.
- Важно и спешно е да се действа на ниво медии (печатна преса, онлайн издания, социални мрежи), защото те имат важна роля.
- Когато се говори за въпроси, свързани с равните възможности на живеещите в региона на Брюксел, въпросите, свързани с борбата срещу основаната на пола ислямофобия, изискват сътрудничество между всички заинтересовани страни³⁸.

3.2 България

България е страната - членка на ЕС, където коренното мюсюлманско население формира най-голяма част от популацията в сравнение с другите държави от ЕС. Това е общност, формирана през вековете, след османското завладяване на Балканите през XIV век и част от нея остава на територията, когато България обявява пълна независимост през 1908 г. Според последното преброяване (2011 г.) мюсюлманите съставляват 7,8% от всички жители в страната или 577 139 жители. Но според оценка от 2017 г. мюсюлманите съставляват по-скоро около 15% от населението. Около 50% от тях са жени. Етнически мюсюлманите в България са турци, българи и роми, живеещи предимно в части от Североизточна България (главно в Разградска, Търговищка, Шуменска и Силистренска област) и в Родопите (главно в област Кърджали и област Смолян).³⁹

Ислямофобията е форма на дискриминация срещу мюсюлманската общност, която се увеличава през последните години, както в Европа, така и в България. Докато мнозина смятат, че България остава модел на етническа толерантност, има документирани достатъчен брой случаи на агресия и дискриминация, основани на етническа принадлежност и религия. От друга страна, нагласите към мюсюлманското общество, постоянно живееща в страната, са като цяло позитивни. Резултатите от проучване, проведено от Алфа Рисърч (публикувано през март 2020 г.)⁴⁰, изследващо нагласите на

³⁸ <https://www.pourlasolidarite.eu/fr/news/25-recommandations-pour-lutter-contre-lislamophobie-sexiste>

³⁹ Bulgaria census 2011.

⁴⁰ “Majority and minorities. Attitudes towards the different ones”, Alpha Research, 2020.

българското мнозинство към „различните“ или другите етнически и религиозни общности в страната, показва, че като цяло съществува отношение на толерантност към малцинствата, с изключение на отношението към ромската общност, което определено е негативно. По-голямата част от анкетираните подчертават, че имат положително отношение към мюсюлманите, в частност към традиционно живеещата в страната турска общност в България. Мнозинството се готови да се доверят на всички общности – мюсюлмани, арменци, българи - мохамедани, протестанти, католици и т.н. и са готови да работят с тях и да живеят заедно в една и съща държава и общност. Показателно е, че приятелството между тези общности съществува.

Изследователите обаче отбелязват, че отношението към мюсюлманите се е променило през последните години поради влиянието на различни фактори, като политиката на коалицията във властта на ГЕРБ /Граждани за европейско развитие на България/ и патриотичното обединение на партии с националистическа идеология, управлявала страната до пролетта на 2021 г. За това допринася и пропагандата чрез медиите и глобалния национализъм, като тенденция в политиката на много страни. В страната започват да се регистрират прояви на *„нарастваща ислямофобия, която непрекъснато поставя знак за равенство между религия и идеология и между религиозни практики и терористични атаки“*, според изследването на Алфа рисърч. Все пак трябва да се каже, че стойностите, получени от българското проучване, са по-ниски в сравнение с тези в други страни. Проучването на Алфа Рисърч разкрива също, че мъжете са по-малко толерантни към мюсюлманите, отколкото жените. Освен това, толерантността към мюсюлманите е по-рядко срещана сред младите хора под 30 години в сравнение с останалите възрастови групи и е по-силна сред столичани, отколкото при жителите на страната. Също така толерантността към мюсюлманите е по-изявена и се увеличава сред хората с по-добри доходи и образование. Авторите подчертават, че тази толерантност „като цяло“ може да бъде много крехка и е възможно конкретни събития и социални или политически условия да извадят на повърхността скрития заряд на национализъм и агресия, който може да бъде насочен особено към ромската общност.

Като български, така и чуждестранни изследователи дават гостатъчно доказателства, че мюсюлманите в България са по-скоро светски ориентирани и различията между тях и мнозинството българи, християни или атеисти, по отношение на културата и начина на живот и мислене са незначителни. В същото време има дефицити в образователната система и медиите по отношение на изучаването на природата на религиите по света. Концепцията за исляма все още се възприема като неясна, често се свързва със страховете и негативни чувства. Това се дължи най-вече на новините и публикациите в медиите, касаещи живота в Близкия изток или терористични атаки в чужбина, които не разграничават ясно радикалния ислям от светския и открит ислям, изповядван от милиони хора по света, включително български граждани, чиито култура и традициите остават непознати за мнозинството. Културата на исляма и свързаните с него теми все още са слабо отразявани на национално ниво от телевизионните канали, новинарските сайтове и вестниците. Очевидно този факт не допринася нито за засилване на разбирането за исляма и за културата на мюсюлманите, нито за намаляване на страховете на българите.

МЮСЮЛМАНСКИТЕ ЖЕНИ

Някои действия на националистите в страната целяха ограничаване на правата на мюсюлманското малцинство и особено на жените. Например, през 2016 г. българският парламент прие забрана за носене на облекло, покриващо лицето.⁴¹ Българската забрана за носене на бурка на обществени места беше последвана от случаи като изключване на мюсюлмански ученички от училище, поради тяхното облекло. Тези действия на властите

⁴¹ Bulgaria MPs Ban Burqa in Public, Balkan Insight, September 30, 2016.

по-скоро подклаждаха конфронтацията между общностите и страховете на българите, вместо да служат за предотвратяване на радикализацията. Някои общини като тази в град Пазарджик също забраниха на жените да носят облекло, покриващо цялото лице, в обществени служби, на публични места и в училища.⁴²

Като се има предвид броят на инцидентите срещу мюсюлманите през последните години, заедно със сериозната заплаха, която представлява разпространението на престъпленията от омраза, от решаващо значение е както местните, така и националните власти да разработят стратегия за защита на социалния мир и предотвратяване на конфликтите. Важно е да се въведат мерки за подкрепа на взаимното опознаване на различните групи и да се засили социалното сближаване, вместо да се провокира разделение, да се насаждат страх, недоверие и омраза.

Проучване на Фондация „Партньори-България“ сред жени мюсюлманки през 2019 г. показва, че жените от турската общност страдат от същите форми на дискриминация като жените от останалата част от населението. Жените преживяват дискриминация в области като образование, заетост и други сфери на социалния живот. Те споделят като източник на дискомфорт *„много отчелливия, доминиран от мъже свят – патриархалния манталитет и проява на превъзходство на мъжете в почти всяко отношение. Този стереотип допринася за господството на мъжете във всички сфери на живота.“*

В проучването се откриха и сигнали относно преживяване на домашното насилие, като част от темата за дискриминацията и потисничеството на жените, но темата не беше задълбочено изследвана по време на интервюта. По отношение на външния свят, мюсюлманските жени декларираха, че преживяват дискриминация в обществения живот, на работните места и в образованието. *„Мъжете са мнозинството в централната и местната власт, те определят правилата, коват закони, взимат решения, пренебрегвайки нуждите, проблемите и правата на жените, имат повече възможности за изява и реализация, обикновено взимат много по-високи заплати.“*

Що се отнася до образователната система, жените смятат, че образователната система не предава ценностите на ислямската култура и религия, така че по-голямата част от населението не е наясно с тях. По отношение на свободата на изразяване, жените изпитват несигурност и страх да говорят за своите нужди и проблеми. Те смятат, че въпреки демократичните промени, все още се чувстват несигурни и страхът продължава да владее сърцата им, поради което не смеят да говорят открито за проблемите си. В тази връзка, нито един участник в интервюта не пожела да предостави контакти и имейл адрес за обратна връзка с тях.

България е една от малкото страни членки на ЕС, които не са ратифицирали Конвенцията за предотвратяване и борба с домашното насилие и насилието срещу жени (Истанбулската конвенция). През 2018 г. депутатите поискаха решение относно съвместимостта на конвенцията с българската Конституция на фона на една организирана атака срещу Конвенцията и измислените твърдения, че призивите на Конвенцията за равенство между половете целят насърчаване на хомосексуалността и че приемането на Истанбулската конвенция можело да доведе до „оспорване на традиционните ценности на българското общество“. За съжаление българките – мюсюлманки и не-мюсюлманки – плащат цената за подобни фалшиви новини и погрешни схващания за правата на жените. Това се вижда във факта, че България се представя най-зле в анализа на Европейския институт за равенство между половете от 2017 г. относно разпространението, тежестта и недостатъчното отчитане на насилието срещу жени. През 2016 г. фондация „Партньори България“ извърши

42 Reinventing Eastern Europe: Imaginaries, Identities and Transformations, edited by Evinç Doğan, London, 2019, page 121.

първото в страната национално представително проучване на домашното насилие и на насилието, основано на пола, което показва, че над 30 процента от българските жени съобщават за домашно или друго насилие, основано на полов признак.⁴³

Българските неправителствени организации активно посочваха съществуващата на много нива дискриминация към жените от малцинствените общности, включително мюсюлманките. Различни инициативи се занимават с проблема и предоставят набор от мерки за повишаване на обществената осведоменост и ангажиране на ключови заинтересовани страни в превантивни програми за борба с дискриминацията. Такива инициативи включват програми за обучение, образователни дейности с млади хора, инициативи за образование по правата на човека, обществени кампании и тематични дискусии. Все пак проблемът се нуждае от много повече внимание от местните и публичните власти, които трябва да имат местни планове и национална стратегия за борба с ислямофобията, расизма и дискриминацията във всичките и форми и да се повиши културата на толерантност и приемане на многообразието.

3.3 Франция

Според проучване, проведено от Междуведомствената делегация за борба срещу расизма, антисемитизма и омразата към ЛГБТ общностите (DILCRAH) и фондация „Жан Жорес“ относно дискриминацията и агресията срещу мюсюлманите, средно 42% от мюсюлманите смятат, че са били жертви на дискриминация свързани с религията си поне веднъж в живота си, съответно това се отнася за 46% от жените и за 38% от мъжете.⁴⁴

През януари 2021 г. Френският съвет на мюсюлманската вяра (CFCM) отчита за 2020 г. 235 действия срещу мюсюлмани, в сравнение със 154 случая през 2019 г. Отчитат се 53% увеличение на актовете на омраза към мюсюлманите. Според доклада, тези цифри са дори доста намалени в сравнение с реалността, те не отразяват реалността, тъй като много хора не желаят да подадат жалба, като смятат, правилно или не, че разследванията рядко са успешни.⁴⁵

На пазара на труда няколко проучвания показват, че кандидатите, възприемани като мюсюлмани, е два или три пъти по-малко вероятно да бъдат поканени на интервю за работа във Франция, в сравнение с кандидатите, възприемани като християни. Така за мюсюлманите, и по-специално за жените, първото препятствие за достъп до работа е да стигнат до интервю. Понякога заради забравката, която носят, но също и поради предпологаемата си религиозна или етническа принадлежност, мюсюлманските жени са дискриминирани при наемане на работа или дори изключени от пазара на труда⁴⁶. Някои се отказват да търсят работа или приемат неквалифицирана такава. Други виждат тази бариера като възможност да започнат собствен бизнес.

По отношение на наемане на жилище също е налице дискриминация срещу мюсюлманите и по-специално жените. Някои от тези дискриминационни актове са свързани с факта, че съзнателно или несъзнателно с кандидата се свързва поредица от стереотипи по отношение на неговата идентичност, които представляват риск за кандидата да не може да намери жилище. Такъв стереотип е вярването е, че тъй като едно лице има чуждо звучащо име, той или тя има по-нисък доход и следователно

43 National study on Domestic and Gender Based Violence, Partners Bulgaria Foundation, 2016 https://partnersbg.org/wp-content/uploads/2019/01/Analytical-Report-EN_web.pdf

44 <https://www.leparisien.fr/societe/les-testing-le-confirment-les-musulmans-sont-surexposes-aux-discriminations-06-11-2019-8187189.php>

45 <https://www.aa.com.tr/fr/journal-de-lislamophobie/france-les-actes-islamophobes-en-hausse-de-53-en-2020-/2126454>

46 https://www.francetvinfo.fr/societe/debats/l-angle-eco-quand-le-voile-eloigne-les-femmes-musulmanes-de-lemploi_1276395.html

ще бъде по-малко способен да плаща наема си. Другото обяснение за отхвърлянето на мюсюлманските кандидати за наемане на жилище е откровен расизъм от страна на собственици на жилища⁴⁷.

Съществуват различни инициативи за действия срещу ислямофобията във Франция.

Така например, Международната лига срещу расизма и антисемитизма (LICRA) и Голямата гжамия в Париж (GMP) подписват споразумение за партньорство през май 2021 г. за „по-добра борба срещу антимюсюлманския расизъм“ и за подкрепа на граждани, които са негови жертви.⁴⁸ Сътрудничеството между тези две организации има за цел да предостави конкретна подкрепа на жертвите, които могат да се възползват от доброволната помощ на около сто адвоката от Международната лига срещу расизма и антисемитизма - LICRA. Това споразумение позволява и осъществяването на съвместни образователни и обучителни дейности за популяризиране на универсалните ценности и на ценностите на френската република.

Друга инициатива е свързана със Седмицата на образованието и действията срещу расизма и антисемитизма, която се провежда всяка година във Франция между 21 и 28 март⁴⁹. Инициативата напомня и подчертава за ангажиментите на всички институции и техните партньори да работят за свободата, равенството и братството и да се борят срещу всички форми на дискриминация, включително срещу проявите на ислямофобия. Повишаването на осведомеността на учениците по проблемите на расизма, нетолерантността и изключването става под различни форми: срещи и дебати, художествени и културни дейности, образователни семинари, форуми, създаване на съдържание за медии (писмени, аудиоvizуални, онлайн и др.), спортни събития и др. Нуждата от тези инициативи се подкрепя от свидетелства на мюсюлманки, споделени по време на събитията. Така например, една от тях споделя, че когато е търсила работа в края на обучението си за висше образование, нейният съветник от „Mission Locale“ я е предупредил, че търсещите работа с арабско звучащо име, с адрес в арабски квартали, ще имат много по-голямо затруднение в намиране на работа, която да отговаря на тяхното ниво на обучение.

3.4 Унгария

В Унгария, отказът до достъп до различни услуги (например, достъп до жилище, пазаруване, развлекателни дейности, спорт и др.), както и до пазара на труда, е реалност за много хора, които са възприемани като мюсюлмани. Всъщност дискриминацията и агресията често са ежедневие за хора, които или са мюсюлмани или се преценявани, че са мюсюлмани. Тези хора са изправени пред различни актове на насилие и дискриминация както в цяла Европа, така и в страната. В Унгария има малка мюсюлманска общност – около 5 579 души (2 012 жени и 3 567 мъже), които са идентифицирани като мюсюлмани при преброяването от 2011 г. и по-голяма част от които, 2524 души, живеят в Будапеща по данни на KSH⁵⁰. Въпреки това, оказва се, че Унгария има едни от най-високите нива на ислямофобия в ЕС. Изследователите установяват, че 43% от населението не би приело мюсюлмани или араби на каквото и да било ниво по скалата на Богардус, която измерва социалната дистанция и предразсъдъците⁵¹ (Simonovits, 2013⁵²).

47 Podcast *What is Islamophobia* - 01/06/2019, France Culture

48 <https://www.licra.org/parteneriat-entre-la-licra-et-la-grande-mosquee-de-paris>

49 <https://www.education.gouv.fr/la-semaine-d-education-et-d-actions-contre-le-racisme-et-l-antisemitisme-5204>

50 https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_10_2011.pdf

51 “The Bogardus scale is a social distance scale that measures prejudice—or, more precisely, the degrees of warmth, intimacy, indifference or hostility—between an individual and any social, racial or ethnic groups.” (Glen, S., 2018).

52 Simonovits, B. 2013. *Bevándorlók diszkriminációja – kisebbségi és többségi szemmel. [Discrimination of immigrants – from a minority and a majority perspective]* In: Kováts, A. ed. *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok. [Immigration and integration. Hungarian data and European indicators]*.

Сред тези, които се сблъскват с ислямофобията, жените и момичетата са особено засегнати. През 2019 г. изследванията отчитат нарастване на броя на словесни атаки срещу жени и момичета по-специално, тъй като тези, които носят хиджаб или покриват главата, са най-видимите мюсюлмани (Bayraklı, Hafez, 2019⁵³). Освен това, изследването на SVF показва, че жените и момичетата страдат от дискриминация в три основни сфери: образование, обществени пространства и медиуми.

Високото ниво на ислямофобия в Унгария може да се обясни с липсата на контакт между унгарските местни жители и мюсюлманското население и с липсата на надеждна информация за културата и практиките на исляма. Начинът, по който ислямът и мюсюлманите се представят и обсъждат в образователната програма, обичайно е в контекста на насилие и заплаха от окупация. Разбира се, унгарците пазят болезнен спомен от историята и отоманското нашествие: бързо след османската окупация (1541 – 1718) гецаата пеят детски стихчета за калинка, измъчвана от турците и щъркел, който е ранен от турско хлапе и излекуван от унгарско.

Друг много важен фактор, който увеличава ислямофобията, е начинът, по който мюсюлманите са представени в медиите. Например, в хода на предизборната кампания през 2018 г. въпросът за мигрантите се свърза с нарастващия страх от мюсюлманите. Социалните медиуми избухват от ксенофобия, разпространяват се множество кликбайт сайтове, които публикуват фалшиви новини за мюсюлмански бежанци.⁵⁴

Друг пример е начинът, по който избухването на заразата от COVID-19 е представен в медиите. Посочено и многократно е подчертавано, че първите официални случаи на болестта са били с ирански студенти като това се вписва в по-широкия разказ за чужденците, свързани със страните от Близкия изток, като внасящи зло и хаос в Унгария. Тези примери показват добре планирани и финансирани атаки срещу мигранти (често изобразявани като мюсюлмани), които използват разнообразен набор от контролирани от държавата медийни платформи. В резултат, отчита се скок на открити прояви на враждебност към всеки, който се смята за мюсюлманин. Момичетата и жените мюсюлманки са особено засегнати, тъй като изпитват т.н. „междусекторна дискриминация“, което е процес, чрез който аспекти на социалната и политическата идентичност на дадено лице се комбинират, за да създадат различни форми на дискриминация.

Изследването на SVF в Унгария идентифицира основните проблеми и разработва списък с препоръки за действие. Този план за действие е изграден около теми, които трябва да се превърнат в приоритет за предприемане на конкретни действия за предотвратяване и борба срещу основаната на пола ислямофобия. Основният фокус на плана за действие е върху образованието, повишаването на осведомеността и докладването на случаи на ислямофобия.

Насърчаването на уважение, равенство и разнообразие сред гецаата от ранна възраст е от решаващо значение, когато се работи за създаването на отворено и толерантно общество. Образователните препоръки, залегнали в унгарския план за действие, се фокусират върху прилагането на програми в учебния план на началното училище, които да насърчават критичното мислене, основано на правата на човека и равенството между половете и които да запознават гецаата и младежите с историята на исляма в Унгария. Освен това, подчертава се и важноста на личните контакти между гецаата от различни общности в ранна възраст – тогава, когато гецаата все още не са усвоили пристрастията и предразсъжденията. Смята се, че израсналото сред връстници от различни общности поколение, може съществено да допринесе в борбата срещу предразсъжденията, стереотипите и расизма.⁵⁵

53 <http://www.islamophobiaeurope.com/wp-content/uploads/2019/09/HUNGARY.pdf>

54 https://www.researchgate.net/publication/311557615_Why_an_anti-Islam_campaign_has_taken_root_in_Hungary_a_country_with_few_Muslims

55 Allport, G. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Addison-Wesley Blackwell.

За да се намали дискриминацията и насилието е важно да се създаде централен механизъм за съобщаване на случаи, който да информира и насърчава широкото приемане на необходимостта да се докладват случаите на ислямофобия и други форми на дискриминация, за да се вземат мерки, които да ограничат техните прояви. Организации като фондация „Subjective Values“ и нейните партньори предоставят платформа за докладване на престъпления от омраза. Платформата е достъпна, както на унгарски, така и на английски, полски и немски език.

Липсата на знания и разбиране между мюсюлманските и немюсюлманските жители в Унгария подхранва създаването на стереотипи и предразсъдъци. Повишаването на осведомеността за всички компоненти в унгарското общество е от съществено значение за ефективната борба с ислямофобията срещу мюсюлмански момичета и жени. За да се бори с ислямофобските възгледи, планът за действие подчертава спешната необходимост от изместване на сегашните доминиращи антимиюсюлмански разкази чрез едно различно представяне на мюсюлманската общност, което да спомогне за справяне със стереотипите и дезинформацията. Необходимо е да се даде пространство на мюсюлманите да оформят собствения си разказ и да разкажат историите си със собствени думи.

„Няма да излизам с теб, ако носиш хиджаб“ е типична ситуация, с която се сблъскват мюсюлманските момичета. Да бъдеш мюсюлманин и да се ангажираш да станеш мюсюлманин изисква много смелост в общество като унгарското. Много хора вярват, че няма жени унгарски мюсюлмани, които следват исляма по свой избор и смятат че съществува принуда при ориентацията към исляма. Ако едно унгарско момиче стане мюсюлманка, реакцията на решението му, дори в семейството, често не е „скъпа, радвам се, че намери своя път в живота“, а по-скоро „защо следваш религията на терористите?“

Съществува схващането, че тези, които са решили да станат мюсюлмани, са с промити мозъци или са се влюбили в мъж мюсюлманин, за когото биха направили всичко. Това предполага, че те са се отказали от своята автономия, от способността си да правят свои собствени преценки и в крайна сметка от себе си. Това често е ситуация, в която членовете на унгарско семейство обвиняват онези от семейството си, които са приели исляма. Има случаи, когато някои унгарски мюсюлманки се прибират вкъщи, за да видят семействата си, но предпочитат да излъжат за вярванията си, отколкото да бъдат честни със семействата си, поради страх от осъждане. Например, има мюсюлманки, които казват на семействата си, че имат проблем с храносмилането, когато ги питат дали биха искали да ядат свинско за вечеря, вместо да обясняват на семействата си, че поради религията си не могат да ядат свинско месо. Въпреки че подобни разкрития може да изглеждат тривиални (в края на краищата става въпрос само за хранителна диета), всъщност е доста вредно малките разлики като религиозна базирана диета да се пазят в тайна поради страх от дискриминация.

Тези мюсюлманки, които участваха във фокус групи, проведени от SVF, посочват, че едно основно погрешно схващане сред унгарците е, че ислямът е чужд. Те съобщават, че постоянно се чувстват като аутсайдери в собствените си страни. Унгарските мюсюлмански жени са изправени пред антимигрантските плакати и билбордове из цяла Унгария, които им казват, че не са желани и че трябва „да се приберат у дома“. Влизането в обществени пространства, като ползването на транспорт например, е сочено като много трудно понякога поради постоянното внимание на хората към тях. Благодарение на тези повсеместни трудности някои жени избират да не носят хиджаб, защото не искат да се излагат на това нежелано внимание и тази дискриминация.

Литература

- Allport, G. (1954). The nature of prejudice. Cambridge, MA: Addison-Wesley Blackwell.
- Bayrakli, E & Hafez, F. (2019). European Islamophobia Report - 2018. Retrieved from <http://www.islamophobiaeurope.com/wp-content/uploads/2019/09/HUNGARY.pdf> on 05/11/2021
- Glen, S. (2018). Bogardus Scale: Definition & Example. Retrieved from <https://www.statisticshowto.com/bogardus-scale/> on 05/11/2021
- Központi Statisztikai Hivatal - Népszámlálás, (2011). Retrieved from https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_10_2011.pdf on 05/11/2021
- Sayfo, Omar & Pall, Z. (2016). Why an anti-Islam campaign has taken root in Hungary, a country with few Muslims. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/311557615_Why_an_anti-Islam_campaign_has_taken_root_in_Hungary_a_country_with_few_Muslims on 05/11/2021
- Simonovits, B. (2013). Bevándorlók diszkriminációja – kisebbségi és többségi szemmel. In: Kováts, A. ed. Bevándorlás és integráció. Magyarország adatok, európai indikátorok.

3.5 Италия

В Италия ислямът е втората най-разпространена религия в страната.

Към 1 януари 2017 г. има приблизително 2 520 000 мюсюлмани живеещи в Италия, което се равнява на 4% от цялото постоянно население, над милион от тях имат италианско гражданство.⁵⁶

На територията на Милано, която е основната област на действие на проекта MEET, към 1 януари 2017 г. има 115 000 чуждестранни мюсюлмански жители в рамките града, към които се добавят около 95 000 мюсюлмани с италианско гражданство. Това е значително ислямско малцинство, съставено от над 200 000 души и представляващо 6,5% от общото население на Милано. Освен това 45% от тези мюсюлмани са италианци (граждани с италиански паспорти) - число, което показва как италианският компонент през годините постепенно се увеличава в рамките на религиозното малцинство, първоначално съставено от чужди граждани. Показва още как растежът на мюсюлманските общности е все по-малко и по-малко свързан с миграционните потоци, а се проявява чрез процес на все по-структурирано и широко разпространено вкореняване на миланската територия. Що се отнася до женския компонент, това съответства на около една трета от 210 000 мюсюлмани: 70 000 мюсюлманки, половината, от които са чужденци, а другата половина са италиански граждани.⁵⁷

Според картата на нетолерантността, разработена от VOX Diritti⁵⁸ през 2020 г. 65% от италианските мюсюлмани декларираат, че са претърпели епизоди на насилие, прегрозсъбъци или дискриминация; 57% от анкетираните италианци не биха приели

⁵⁶ <https://www.lenius.it/musulmani-in-italia/2/>

⁵⁷ These data have been highlighted in the socio-demographic analysis of the Muslim presence in the Milanese urban area, produced by one of the LOI members, Fabrizio Ciocca, as part of the Action Plan elaborated by the Project's Local Observatory on Islamophobia. See also: https://www.ismu.org/wp-content/uploads/2018/03/Immigrati-e-religioni-in-Italia-2017_27.3.2018-1.pdf and <https://www.pewforum.org/2012/12/18/global-religious-landscape-exec/>

⁵⁸ <http://www.voxdiritti.it/mappa-dellintolleranza-5-islamofobia/>

мюсюлманин като член на семейството си, а 35% не биха искали мюсюлманин за съсед. Ислямофобията се потвърждава и с първите си позиции в класацията от изследването на обектите на онлайн омраза⁵⁹, като първите места по изразяване на ислямофобия гържат градовете Болоня, Торино, Милано и Венеция. Подбуждена от международни събития, като терористичните атаки в редица европейски градове през последните години, улеснена и от определен политически наратив, нетолерантността към хората от ислямската вяра е изразена в много градове, но намалява в общности, в които присъствието на мюсюлманите е по-интегрирано.

Момичетата и жените мюсюлмани в Италия са сред най-засегнатите, особено когато носят хиджаб или други религиозни символи извън дома и в обществените пространства.

Това се потвърждава и от резултатите от фокус групите, проведени от фондация „Алберо де ла Вита“ с мюсюлмански и немюсюлмански момичета в рамките на проекта МЕЕТ. Мюсюлманските жени и момичета се считат за потиснати, покорни, без способност да изграт активна роля в обществото, жени, които винаги са принудени да носят воала, които не са образовани и които не са икономически независими. В същото време обаче те се считат за опасни и подкрепящи насилието и тероризма. Те са възприемани и винаги като чужденци, мигранти, бежанци. Пред лицето на тези стереотипи преживяването на дискриминация е с многобройни измерения и обхваща всички аспекти на социалния живот - от училище до работа, от здравеопазване до обществени услуги, от възможности за отгих до използване на обществен транспорт. Ето какво споделят жените като аспекти на преживени случаи на дискриминация, когато участват във фокус групите:

- отправят им обиди за носенето на хиджаб;
- задават им въпроси защо не махнат хиджаба или директно им казват да го махнат;
- дискриминация на работното място и трудности при намиране на работа поради носенето на хиджаб;
- слушат реплики относно това да се връщат в собствената си страна;
- обект са на различно третиране в училищата и университетите, поради носенето на хиджаб и името, което имат;
- имат съществени трудности при наемането на жилище;
- изпитват дискриминация в области като спорт и свободно време;
- получават обиди в социалните медии;
- често виждат мюсюлманите негативно представени в медиите.

Участниците във фокус групите признават важната роля на образователната система за формиране на толерантно отношение, знания и култура на многообразието в дадено общество, но в същото време изразяват негативно си мнение за капацитета на националната образователна система за предаване на ценността на многообразието и преподаването на знания за исляма. Един от младите хора заяви, че *„уроците по религия в училищата са основно за католическата религия, разпятия са окачени във всички класни стаи, изпращайки посланието, че истинският италианец е християнин“*.

В проекта МЕЕТ работата на Местната обсерватория върху ислямофобията се материализира в предложение за План за действие за община Милано, целящ синергична дейност за борба с нарастващата дискриминация срещу мюсюлманските граждани. Основните моменти, които този план за действие би искал да активира на територията, са подобряването на институционалната комуникация и осведомеността на ислямската общност и на цялото гражданство, насочени към предотвратяване на ислямофобски действия, подкрепа на жертвите и подчертаване на важността на докладването или съобщаването на инциденти и дискриминационни актове.

59 <http://www.voxdiritti.it/mappa-dellintolleranza-4-musulmani-terroristi/>

Предложените стъпки в плана се отнасят до:

1. Анализ на контекста с изследване, насочено към събиране на информация за състава на ислямската общност, пречките за приобщаването и съществуващите форми и интензитет на дискриминацията;
2. Информираност и превенция чрез обучение в училища, включване на местни предприемачи, обмен и сътрудничество с ислямската общност;
3. Подкрепа на жертвите на ислямофобски актове чрез укрепване на центрове за помощ, популяризиране на антидискриминационна гореща линия и борба с нагласите за укриване и пренебрегване докладването на инцидентите;
4. Мониторинг и систематизиране на данни относно ислямофобски действия;
5. Оценка на ефективността от прилагането на действащите закони и предприетите действия.

3.6 Полша

Трудно е да се каже колко мюсюлмани има в Полша. Според официалното преброяване от 2015 г. 5100 жители на Полша са се обявили за мюсюлмани. В същото време мюсюлманските организации оценяват мюсюлманското население над 41 000. Населението е много разнообразно. Полша е родина на мюсюлманска общност от татари, които живеят в Полша от XVII век. Има и по-скоро пристигнали групи с много различен произход. Данни относно пола не са налични.

Мюсюлманската общност в Полша претърпява сериозна промяна в момента. През август 2021 г. Полша евакуира от Кабул 1000 души, предимно мюсюлмани от Афганистан. Последните месеци на 2021 донесоха и миграционна криза на границата между Полша и Беларус. В резултат на това, населението на търсещите убежище мюсюлмани и на мигрантите като цяло, се е увеличило с няколко стотици.

Като се има предвид, че Полша е страна с 38 милиона население, мюсюлманите все още представляват много малък брой в обществото. Но общественото мнение за тази група е пероблагаващо негативно и натоварено със стереотипи и предразсъждения. Тъй като само 14 процента от населението декларира, че някога е срещало мюсюлманин на живо, ислямофобията е проблем пределено е проблем. Според проучвания на общественото мнение мюсюлманите са най-малко харесвани от всички религиозни групи в Полша.⁶⁰ Поляците гледат на мюсюлманите като на хора, скронни към насилие, враждебни (близо 40 процента) и нежелаещи да се интегрират (66 процента).

В действителност, често самите мюсюлмани са обект на враждебни действия. Според доклада, представен през 2019 г. от полския омбудсман до Комитета на ООН за премахване на расовата дискриминация (CERD) „от 2016 г. насам мюсюлманите са групата, която най-често е обект на престъпления от омраза в Полша“. През 2019 г. CERD поиска допълнителен доклад от Полша, което е изключително необичайна мярка, показваща спешна необходимост от справяне с престъпленията от омраза, възникващи в Полша. Речта на омразата е важно препятствие, пред което са изправени мюсюлманите, особено мигрантите и особено жените. Участниците във фокус групата, проведена сред мюсюлмански жени и момичета в рамките на проекта MEET потвърждават това.

⁶⁰ CBOS Public Opinion Poll, 2019: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_148_19.PDF

„[Мюсюлманските] жени се събуждат всеки ден с очакване, че ще се случи нещо неприятно. Гадни коментари на улицата, закачки, враждебни погледи – за много жени това е ежедневие.“
Участник във фокус групата MEET

Достъпът на мюсюлманските жени до труд или образование не е законово ограничен. Няма разпоредби за грес кода на обличане и носенето на хиджаб в училище или на работното място е законно. И все пак проблемът е какво се случва на практика.

“Цял живот съм работил като учител. Но дори и да науча езика перфектно, в съвременна Полша да имаш учител с хиджаб е немислимо“

Един от партньорите на проекта MEET в Полша

Доклад от 2018 г. за религиозна дискриминация на работното място⁶¹ съобщава, че много мюсюлмани се оплакват от дискриминация на работното място. Посочените проблеми включват трудности при празнуването на религиозни празници или получаване на почивни дни за празници, различни от християнските, както и дискриминация на лица, които ясно и „твърдо“ декларират своята религия. Някои респонденти в проучването посочват, че мигрантите са измамени от работодателите: заплатите не се изплащат, работи се по-повече работни часове, персоналът е заплашен, че законният статут на работата им ще бъде отнет, ако не спазват тези изисквания. Участниците във фокус групите на MEET също посочват, че често се сблъскват с дискриминация не само като работници, а и като клиенти, когато се опитват да се справят с различни проблеми в административни офиси и институции. Много мюсюлмански жени заявяват, че животът им е по-лесен в по-големите градове, където населението е по-разнообразно и не се чувстват толкова много откряващи се сред останалите.

Някои мюсюлманки се оплакват от обществено безразличие, когато се случват неприятни или дискриминационни инциденти. Някои описват тази липса на обществена реакция като „болезнена“. Мнозина съобщават, че се чувстват пренебрегнати или че не са вземани на сериозно от полицията. Често оплакванията за дискриминация или реч на омразата остават недокументирани. Затова понякога инцидентите се съобщават като хулигански действия, а не като реч на омразата или като престъпление, основано на раса. В много случаи жените казват, че са третираны от полицията като извършители или „провокатори“ на неприятности, защото са представители на религия, различна от преобладаващата в страната.

Качеството на правната защита е голям проблем в Полша, заедно с повишаването на осведомеността сред населението. Местната обсерватория за ислямофобията, създадена в рамките на проекта MEET, призова за комплексни дейности за повишаване на осведомеността и за повече усилия, насочени към коопериране и обединяване на различни местни общности. „Колкото повече контакт, толкова по-малко страх“ - обобщават призива си за действие авторите. Повече локално пространство за диалог, изслушване и създаване на пространство за взаимодействие води до това, че всеки се чувства по-спокоен, по-сигурен и по-включен. Създаването на платформи за дискусия между мюсюлмани и немюсюлмани на ниво местна администрация е добра първа стъпка.

⁶¹ Elżbieta Ciżewska-Martyńska, Marcin Jewdokimow, Mustafa Switat and Bartłomiej Walczak, "Rynek pracy a równe traktowanie ze względu na wyznanie. Raport z badania", (Warsaw University, Warsaw: 2018): https://siecobywatelska.pl/wp-content/uploads/2018/02/Raport_rynek-pracy-a-r%C3%B3wne-traktowanie-ze-wzgl%C4%99du-na-wyznanie.pdf

ГЛАВА 4 ПОЛИТИКИ

4.1 Правна рамка на ЕС

В съответствие с принципите на достойнство и равенство, присъщи на всички човешки същества, деклариран в Международната конвенция за премахване на всички форми на расова дискриминация (1969) и в Хартата на основните права на Европейския съюз (2000), Европейският съюз отхвърля всяка форма на расизъм и работи за премахване на пречките, за да гарантира, че гражданите имат пълен достъп до права и подкрепа на жертвите на престъпления от омраза. По-специално, приетото през 2008 г. [Рамково решение относно борбата с определени форми и прояви на расизъм и ксенофобия посредством наказателното право](#) забранява публичното подбуждане към насилие или омраза въз основа на раса, цвят на кожата, етническа принадлежност и религия. Всички държави - членки на ЕС трябваше да въведат тези правила в своите национални наказателни закони. Това означава, че онези, които проповядват омраза или призовават към насилие, основани на антимиюсюлмански предразсъдъци, могат да бъдат изправени пред съда от националните власти.

Освен това съответните части от законодателството на ЕС за борба с расизма, дискриминацията и други видове нетолерантност включват:

- [Директива за правата на жертвите](#), която установява минимални стандарти относно правата, подкрепата и защитата на всички жертви на престъпления като се обръща особено внимание на жертвите на престъпление, извършено поради предразсъдъци или дискриминационни мотиви;

- [Директивата за аудиовизуалните медийни услуги](#), забраняваща подбуждане към омраза в аудиовизуалните медийни услуги и насърчаване на дискриминация в аудиовизуалните търговски съобщения;

- Законодателство в областта на [недискриминацията](#), по-специално Директивата за расовото равенство, забраняваща дискриминацията на основата на расов или етнически произход в различни сфери на живота, и [Директивата за равенството при заетостта](#), забраняваща дискриминацията на няколко основания в областта на заетостта.

Въпреки това, действащото антидискриминационно законодателство на ЕС извън сферите на заетостта, професионалното и професионалното обучение се прилага само за пол и расов или етнически произход. Няма хоризонтален подход, обхващащ всички основания за дискриминация и това води до липса на законодателство за защита на тази група. За да запълни такива пропуски в защитата срещу всяка форма на дискриминация – включително ислямофобия, основана на пола – Съветът на Европа представи през 2008 г. Директива за прилагане на принципа на равно третиране между лицата, независимо от религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация. Предложението допълва съществуващата правна рамка на ЕС, съгласно която забраната на дискриминация, основана на религия или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация, се прилага само за заетост, професия и професионално обучение. Приемането на „План за действие на ЕС за борба с расизма 2020-2025: съюз на равенството“, приет от Европейската комисия през септември 2020 г., е стъпка напред в борбата с расизма чрез укрепване на взаимодействието между организациите на гражданското общество и европейските институции.

4.2 План за действие на ЕС срещу расизма

След трагичното убийство на Джордж Флойд, масовите движения по целия свят обединиха малцинствените общности, за да оспорят расизма в обществото. Комисията на ЕС публикува *Съюз на равенството: План за действие на ЕС за борба с расизма 2020–2025*. Публикуването на плана за действие беше знаков момент за ЕС, тъй като планът признава съществуването на структурни, институционални и исторически измерения на расизма в Европа и необходимостта от справяне с тях чрез широкообхватни, проактивни политики.

Планът за действие на ЕС посочва, че ще се работи на три нива – местно, национално и глобално. Като част от плана Европейската комисия посочва, че ще бъдат предприети действия в следните ключови области:

- Правна рамка на ЕС
- Справедлива полиция и защита
- Възпитание и памет
- Икономика, заетост, жилища, здравеопазване
- Екстремизъм и реч на омразата
- По-добро събиране на данни
- Разнообразие в Европейската комисия

По отношение на работата, извършена за противодействие на ислямофобията, обусловена от пола, планът за действие на ЕС предоставя възможност на защитниците на правата на човека да се ангажират активно с местни, национални и европейски органи за справяне с тази специфична форма на расизъм. В плана се споменава конкретно необходимостта от внимание към „междусекторния подход“.

Освен това планът очертава необходимостта от събирането на данни по отношение на равенството да бъдат дисегрегирани по индикатори като раса и етническа принадлежност. Това трябва да предостави конкретната възможност на защитниците на правата на човека да установят ясно специфичните предизвикателства, пред които са изправени етническите групи в Европа. Анализът на тези данни трябва да осигури основа за стабилни политики за утвърждаване на равенството между хората и срещу дискриминацията, пред която са изправени мюсюлманските жени и момичета.

4.3.1 Препоръки за общоевропейска политика

- Да се приемат насоки за прилагане на междусекторен подход по отношение на ограниченията за религиозно облекло като се започне с признанието, че съществуващите ограничения са насочени предимно към мюсюлманските жени и са против пълното равенство между половете. Тези насоки биха могли да насърчат недискриминационни подходи, за да позволят пълното включване на всички мюсюлмански жени във всички области на живота.
- Разработване и укрепване на програми за финансиране, позволяващи на гражданското общество, работещо срещу ислямофобията, основана на пола, да разработва дългосрочни проекти за изграждане на капацитет, застъпничество за равенство и образователни програми, насочени срещу тази специфична форма на расизъм.
- Създаване на европейска институционална работна група, фокусирана върху развитието на ефективни недискриминационни насоки за медиите, за да се гарантира, че отразяването на историите за мюсюлмански жени и момичета е в съответствие с европейското законодателство за равенство.

4.3.2 Примери за ефективни инициативи за национална и местна политика

Дефиниране на ислямophobia и създаване на межкупартиен консенсус – Обединеното кралство.

След обширно разследване на излямophobia от работна група, включваща различни партии, създадена с цел разработване на работна дефиниция за излямophobia през 2018 г., се стига до определение на излямophobia приета от всички. Тази общопартийната парламентарна група на британския парламент (APPG) е насочена към британските мюсюлмани. След две години консултации, на 27 ноември 2018 г., APPG за британските мюсюлмани публикува доклад, озаглавен „Дефинирана ислямophobia: проучване на работна дефиниция на ислямophobia“.

Определението на ислямophobia в доклада беше представено по следния начин:

„Ислямophobia се корени в расизма и е вид расизъм, насочен към хората, които изразяват мюсюлманска принадлежност или към такива, които са възприемани като мюсюлмани“.

Определението, публикувано от групата, включва съвременни примери за ислямophobia, които организациите, приели дефиницията, разпознават като тази специфична форма на предразсъдъци в обществения живот, в медиите, в училищата, на работното място и при срещи между религиозното и нерелигиозното в обществената сфера.

Включени примери:

„Призоваване, подпомагане, подбуждане или оправдаване на убийството или нараняването на мюсюлмани в името на расистка/фашистка идеология или екстремистки възгледи за религията.“

„Прилагане на двойни стандарти чрез изискване от мюсюлманите на поведение, което не се очаква или изисква от други групи в обществото, например тестове за лоялност.“

Следните политически партии в Обединеното кралство официално одобриха определението:

- Лейбъристката партия
- Либералдемократи
- Plaid Cymru
- Шотландска национална партия
- Шотландски консерватори
- Шотландски зелени

След публикуването на изявлението от APPG, над 21 съвета и столични власти са приели дефиницията, включително в градовете Лондон, Манчестър, Бирмингам и Нюкасл. След натиск от страна на APPG правителството на Обединеното кралство създаде паралелна независима политическа група, за да установи дефиниция, която би могла да се използва като част от дефиниция на Обединеното кралство за ислямophobia. Засега дефиницията на правителството на Обединеното кралство за ислямophobia остава непубликувана.

Общинският план на Барселона срещу ислямophobia – Испания

През 2016 г. Градският съвет на Барселона проведе проучване на тема „Религиозната практика на мюсюлманските общности в Барселона. Изразяване и проблеми“. Проучването ясно посочи високата степен на дискриминация, понасяна от мюсюлманските жени, носещи хиджаб, в области като образованието или пазара на труда, както и необходимостта от повишаване на осведомеността за ислямophobia като основна причина за тези форми на дискриминация.

След широк консултативен процес, през януари 2017 г. стартира „Общинският план срещу ислямофобията“, включващ мюсюлмански сдружения, защитници на правата на човека, общински държавни служители, експерти и учени.

Планът съдържа 28 конкретни мерки, базирани на интегриран, превантивен и гъвкав метод и вдъхновен от межкултурен подход и подход от гледна точка на правата на човека. Планът разполага с разнообразна откъм представителство и активна комисия за наблюдение, която адаптира плана към нови идентифицирани нужди.

Планът, наред с други мерки, постави в местния дневен рег 12 декември като международен ден на борбата срещу ислямофобията. Планът засилва механизма за защита в общината чрез Службата за недискриминация за жертви на дискриминация, вследствие на което се стига до наказателно преследване след разглеждане на няколко случая на ислямофобия.

След две години на прилагане на плана, общо 1872 общински служители са преминали обучение по правата на човека и многообразието. Европейският средиземноморски институт (IEMED) създаде обсерватория, насочена към представянето на мюсюлманите в медиите. Публикуван бе и първия доклад за дискриминацията в град Барселона, изготвен съвместно между Общинския съвет на града и правозащитници.

ГЛАВА 5

РЕСУРСИ И ИНФОРМАЦИЯ

5.1 Полезни ресурси и изследвания

РЕСУРСИ:

- ENAR - Counter-Islamophobia Kit project
- EU Fundamental Rights Agency, Factsheet: Experience of Discrimination, Social Marginalization and Violence among Muslim and non-Muslim Youth
- MEET project website: Meet Project – More Equal Europe Together (alberodellavita.org)
- Center for Race & Gender, UCLA Berkeley- Islamophobia Research and Documentation Project
- Muslim Council of Britain: CfMM Special Report: How the British Media Reports Terrorism
- Muslim Council of Britain: Muslims in the Workplace: A Good Practice Guide for Employers and Employees (UK)
- Muslim Engagement and Development: School Resources
- The Bridge Initiative: Today in Islamophobia
- Open Society Foundations, Explainer: Islamophobia in Europe

ИЗСЛЕДВАНИЯ:

- European Islamophobia Report
2019
2018
2017
2016
2015
- EU Fundamental Rights Agency, Reactions to the Paris attacks in the EU: fundamental rights considerations (2015)
- EU Fundamental Rights Agency, EU-MIDIS Data in Focus Report 2: Muslims (2009)
- Amnesty International, Choice and prejudice: Discrimination against Muslims in Europe (2012)
- Dokustelle: Anti-Muslim Racism Report (2020)
- Bi, S. 2018. Panopticons, Power and Pleasure: Why the Hijab is not a problem. Journal of Muslim Minority Studies, Vol.38 (1), pp.1-3
- Second European Union Minorities and Discrimination Survey Muslims – Selected findings (2017)
- Ligue des droits de l'homme Les interdictions de port du foulard visant des femmes adultes - Analyse de la Ligue des droits de l'Homme (2017)
- Forgotten Women: The Impact of Islamophobia on Muslim women (2016)
- INSSAN - Amicus Curiae - Comment Network against Discrimination and Islamophobia (Inssan e.V.) in the case C 157/15 Samira Achbita and Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding versus G4S Secure Solutions NV - Evaluation of the Opinion of the Advocate General Juliane Kokott from the perspective of the antidiscrimination consultancy practice (2016)
- Zempi, Irene. "Veiled Muslim Women's Responses to Experiences of Gendered Islamophobia in the UK." International Review of Victimology: 26.1 96-111 (2020)
- Runnymede Trust – Islamophobia: Still a Challenge for Us All (2018)
- Dr James Carr - Expressions of Islamophobia: Living with Racism in the Neoliberal

- Dr James Carr - Expressions of Islamophobia: Living with Racism in the Neoliberal Era, Abingdon: Routledge (2018)
- National Union of Students (UK) - The Experience of Muslim Students (2018)
- Chatham House - What Do Europeans Think About Muslim Immigration (2017)
- Allen, C. 2017. Towards a working definition of Islamophobia: A briefing paper. University of Birmingham, School of Social Sciences, pp. 1-11
- Restrictions on Women's Religious Attire. (2016). Pew Research Center's Religion & Public Life Project
- Gawlewicz, A. & Narkowicz, K. (2015). Islamophobia on the move: circulation of anti-Muslim prejudice between Poland and the UK. In: Muslims in the UK and Europe (Suleiman, Yasir ed.), Centre of Islamic Studies, University of Cambridge, Cambridge, pp. 90–10.
- Open Society Foundations, Muslims in Europe: A Report on 11 EU Cities (2009).

5.2 Основни организации в Европа

- European Forum of Muslim Women (EU)
- Collectif pour l'Inclusion et contre l'Islamophobie en Belgique (BE)
- Fundación Al Fanar para el Conocimiento Árabe (ESP)
- European Network Against Racism (EU)
- European Network on Religion and Belief (EU)
- Progetto Aisha (IT)
- Dokustelle (AUT)
- Open Society European Policy Institute (EU)

***L'Albero
della Vita***

PROGETTI D'AMORE
PER I BAMBINI

Fondazione L'Albero della Vita *onlus*

Via Vittor Pisani, 13 . 20124 . Milano . Italy
T. +39 02 90751517 F. +39 02 90751464
info.fondazione@alberodellavita.org

www.alberodellavita.org

